

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
RESPUBLIKA O'RTA TIBBIYOT VA FARMASEVTIKA XODIMLARI
MALAKASINI OSHIRISH VA ULARNI IXTISOSLASHTIRISH MARKAZI**

«KELISHILDI»

Respublika o'рта tibbiyot va
farmasevtika xodimlari
malakasini oshirish va ularni
ixtisoslashtirish markazi

hududiy xay'at raisi

L. X. Musadjanova
«12» dekabr 2025 y.

«TASDIQLAYMAN»

Respublika o'рта tibbiyot va
farmasevtika xodimlari malakasini
oshirish va ularni ixtisoslashtirish
markazi direktori

L. X. Musadjanova

«12» dekabr 2025y.

Bilimlar sohasi: Sog'liqni saqlash

Hamshiralik ishi

(sikli bo'yicha ixtisoslashtirish guruhlariga uchun)

O'QUV DASTURI

(432 kredit)

Toshkent – 2025 yil

TUZUVChiLAR:

L.X.Musadjanova Respublika o'рта tibbiyot va farmasevtika
xodimlari malakasini oshirish va
ularni ixtisoslashtirish markazi direktori,
t.f.d. professor

S.A.Muxamedjanova Respublika o'рта tibbiyot va farmasevtika
xodimlari malakasini oshirish va
ularni ixtisoslashtirish markazi o'qituvchisi

S.R.Ismailova Respublika o'рта tibbiyot va farmasevtika
xodimlari malakasini oshirish va
ularni ixtisoslashtirish markazi o'qituvchisi

TAQRIZChiLAR:

Z.Z.Imamova Respublika o'рта tibbiyot va farmasevtika
xodimlari malakasini oshirish va ularni
ixtisoslashtirish markazi o'quv ishlari
bo'yicha direktor o'rinbosari

M.S.Salayeva Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti klinik
modellash tirish kafedras i dotsenti t.f.n.

O'quv dasturi Respublika o'рта tibbiyot va farmasevtika xodimlari
malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirish markazining Pedagogik kengashida
ko'rib chiqildi va tasdiqlashga tavsiya etildi.

« 9 » 12 20 25 y.

bayonnoma № 6

Pedagogik kengash raisi

L.X.Musadjanova

O'quv dasturi direktorlar kengashida ko'rib chiqildi, muhokama
qilindi, tasdiqlashga tavsiya etildi.

« 12 » 12 20 25 y.

bayonnoma № 5

1. Kirish

O‘zbekiston Respublikasida o‘rta tibbiyot xodimlarini tayyorlash, ixtisoslashtirish, tibbiyot muassasalarida o‘rta tibbiyot xodimlari ishini xalqaro andozalarga mos tarzda tashkil etish borasida zamonaviy tizim yaratilgan. Mazkur o‘quv dasturi O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 6 maydagi “Tibbiyot va farmatsevtika ta’limi va ilm-fani tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ- 4310-son va 2020 yil 7 apreldagi “Tibbiy-sanitariya sohasida kadrlarni tayyorlash va uzluksiz kasbiy rivojlantirishning mutlaqo yangi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ 4666-sonli qarorlari, O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 2020 yil 15 iyundagi 160-sonli “Tibbiy-sanitariya va farmatsevtika kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini tashkil etish bo‘yicha me‘yoriy hujjatlarni yanada takomillashtirish to‘g‘risidagi” buyrug‘i, O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 2024 yil 28 oktabr 333-sonli “O‘rta tibbiyot va farmasevtika xodimlarining malakasini oshirish va qayta tayyorlashga qo‘yiladigan Davlat talablari” ijrosini ta‘minlash maqsadida ishlab chiqilgan. Dasturda o‘quv fanning mazmuni, uni o‘zlashtirish shakli va usullari mujassamlashtirilgan. ”O‘zbekistonda ilg‘or tibbiy texnologiyalarni boshqarish” Loyihasi doirasida Germaniya xalqaro hamkorlik (GIZ)jamiyati vakolatxonasi bilan hamkorlik doirasida, JSST va YUNISEF tomonidan tavsiya etilgan BTSYO muassasalarida onalar va bolalarga universal-progressiv modeli bo‘yicha xizmat ko‘rsatish yo‘riqnomalaridan foydalanilgan. Dastur mazmunida nazariy bilimlarni amaliy ko‘nikmalar orqali mustahkamlash va chuqur bilimlarni egallash alohida e‘tiborga olingan. Modul asosida tuzilgan dasturda o‘quv fanning mazmuni uni o‘zlashtirish shakli va usullari bilan birlashgan. “Hamshiralik ishi” o‘quv dasturi o‘quv rejasiga muvofiq tuzilgan bo‘lib, 7 yildan 10 yilgacha mehnat stajida uzilish bo‘lgan hamshiralarni 432 soat (3 oy) ixtisoslashtirish uchun yaratilgan.

Dastur fanlar modullariga ajratilgan bo‘lib: kasbiy rivojlanish modulida O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 2025 yil 15-avgustdagi “Korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha xodimlarning bilim va ko‘nikmalarini yanada oshirish haqida” 255-sonli buyrug‘i ijrosini bajarish maqsadida “Tibbiyot sohasida korrupsiyaning oldini olish”moduli kiritildi. Kasbiy rivojlantirish modulida ma‘naviy va siyosiy dunyoqarashlarini kengaytirishga qaratilgan yangiliklar, shuningdek, sog‘liqni saqlash tizimidagi islohatlar, tibbiyot sohasining ilm – fani va amaliyotining rivojlanishi tendensiyalari va yutuqlari, yangi texnika va texnologiyalari to‘g‘risida ma‘lumotlar kiritilib, tibbiy talimning uzluksizligi va uzviyligini, fanlar va bo‘limlarni ketma-ketligini ta‘minlangan holda tinglovchilarni mustaqil ishlashga va fikrlashga qaratilgan o‘quv materiallarini qamrab olgan.

1.1. Maqsad: Hamshiralik ishi yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan o‘rta tibbiyot xodimlarini mutaxassisligi bo‘yicha nazariy va amaliy bilimlarini yangilash va takomillashtirish, ularga davolash ishining mohiyati, uning sog‘liqni saqlash tizimidagi o‘ziga xosligi, normativ- huquqiy hujjatlar bilan ishlash, kasbiy majburiyatlarni amalga oshirishda mavjud standart va protokollar asosida bilimlarini hozirgi zamon talablariga mos ravishda amalga oshirish va ularni amaliyotga joriy qilish holatida tayyorlash.

1.2. Vazifalar:

- Umumiy ixtisoslashtirish o‘quv jarayonini modulli tibbiy ta‘lim tamoyili bo‘yicha, zamonaviy, innovatsion, tibbiy dalillarga asoslangan xalqaro ilmiy-amaliy ma‘lumotlarga, dastur talablariga mos holda tuzilgan o‘quv dasturi bo‘yicha tizimli tashkillashtirish va hamshiralik ishi mutaxassislari uchun kerakli amaliy ko‘nikmalarni mustaqil qo‘llashga tayyorgarlikni yangilash.
- sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlar va me‘yoriy hujjatlarni ish faoliyatida qo‘llay bilishni o‘rgatish;
- aholi o‘rtasida salomatlik ko‘rsatkichlarini yanada oshirishi;
- tibbiyot sohasidagi yangiliklar, va standartlar bilan tanishtirib, ular asosida amaliy ko‘nikmalarini yangilash;
- nazariy bilimlarni amaliy ko‘nikmalar orqali mustahkamlash va chuqur bilimlarni egallash.

1.3. Ta‘lim oluvchilar toifasi (kontingenti): O‘quv dasturi davolash profilaktika muassasalarida faoliyat olib borishni rejalashtirgan o‘rta tibbiyot xodimlari malakaviy tavsifnomasi va lavozim yo‘riqnomalariga muvofiq, ya‘ni mutaxassisligini *tasdiqlovchi hujjati* bo‘lgan lekin mehnat stajida 7 yildan 10 yilgacha uzilish bo‘lgan ”Hamshiralik ishi” yo‘nalishi bo‘yicha ixtisoslashtirishni rejalashtirgan hamshiralalar uchun mo‘ljallangan.

1.4. O‘quv dasturni o‘zlashtira olish uchun zarur bo‘lgan tinglovchi kompetensiyasi:

- Tibbiy etika va deontologiyani asoslarini amaliyotda qo‘llay olishi;
- amaldagi me‘yoriy xujjatlar bilan ishlash, soxa bo‘yicha zamonaviy yutuqlardan xabardor bo‘lib, uni amalda qo‘llay olish qobiliyatiga ega bo‘lishi;
- o‘rta tibbiyot xodimlarining huquqiy meyorlarini, bemor huquqlarini bilishi;
- tibbiyot psixologiyasi va shaxslararo muloqot ko‘nikmalariga ega bo‘lishi;
- hamshiralarni lavozimlik burchlarini bilishi; mutaxassisligi bo‘yicha nazariy va amaliy bilimlarga ega bo‘lishi;
- tashqi muhit omillarining inson sog‘ligiga ta‘siri, ekologik muvozanat buzilishining atmosfera havosiga ta‘siri, havoni ifloslantiruvchi manbalar haqida ma‘lumotga ega bo‘lishi;
- turli yoshdagi insonlarning a‘zo va tizimlarining anatomik-fiziologik xususiyatlarini bilishi;
- anamnez ma‘lumotlarini yig‘ishning asosiy usul va tamoyillarini bilishi;
- kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda va baxtsiz hodisalarda shoshilinch, tez yordam ko‘rsatishda o‘z vaqtida tashxislash ko‘nikmalarga ega bo‘lishi;

- kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda shifokorgacha birinchi tibbiy yordam ko'rsatish bilim va ko'nikmalariiga ega bo'lishi;

1.5. Dasturning dolzarbligi:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 6 maydagi "Tibbiyot va farmatsevtika ta'limi va ilm-fani tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4310 -son va 2020 yil 7 apreldagi "Tibbiy-sanitariya sohasida kadrlarni tayyorlash va uzluksiz kasbiy rivojlantirishning mutlaqo yangi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4666-sonli qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2020 yil 15 iyundagi №160 "Tibbiy-sanitariya va farmatsevtika kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini tashkil etish bo'yicha meyoriy hujjatlarni yanada takomillashtirish to'g'risidagi", buyrug'i ijrosini ta'minlash doirasida, amaliy tibbiy yordamning real etiyolaridan kelib chiqib, amaldagi standart va bayonnomalar, dalillarga asoslangan tibbiyot tamoyillarida kasalliklar diagnostikasi, zamonaviy davolash va proflaktika choralarni qo'llash, shuningdek tibbiyot huquqi bo'yicha amaldagi qonunchiligi, hamda zamonaviy ilm-fan yutuqlariga muvofiqligi, tibbiyot fani va amaliyotidagi mavjud vaziyat o'zgarishini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan.

1.6. Dastur hajmi: 432 kredit (kuniga 6 kredit, haftada 36 kredit).

1.7. O'qish shakli:

- kunduzgi o'qish
- on/offline, masofaviy / a'nanaviy o'qish

1.8. Mashg'ulotlarni o'tish tartibi: Mashg'ulotlar "Tibbiy-sanitariya va farmatsevtika kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini tashkil etish to'g'risidagi" O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2020 yil 15 iyundagi № 160 buyrug'i va markazning ichki tartib-qoidalari asosida rejalashtiriladi va amalga oshiriladi. Mashg'ulotlar 9⁰⁰ da boshlanib, 13⁴⁰ da tamom bo'ladi. Tushlik - 30 daqiqa.

1.9. O'qish tugagandan so'ng beriladigan xujjat: o'quv kursni to'liq o'zlashtirgan va yakuniy attestatsiyani topshirgan tinglovchilarga "Hamshiralik ishi" bo'yicha 432 kredit ixtisoslashtirish o'tganligi haqida Davlat talablari namunasidagi sertifikat taqdim etiladi.

2. REJALASHTIRILAYOTGAN TA'LIM NATIJALARI

2.1. Rejalashtirilayotgan ta'lim (natijalari)dan so'ng tinglovchi kompetensiyasi:

- tinglovchining fikrlash, tahlil va sintez qilish, jamoa bilan ishlash va uni boshqarish, intizomlilik, boshlagan ishini mantiqiy yakuniga yetkazishga tayyorligini rivojlantiradi;
- o'z-o'zini baholash, tanqidiy tahlil qilish va to'g'ri qarorlarni qabul qilish, aholi orasida tibbiy madaniyat, sog'lom turmush tarzi, kasallik rivojlanishining oldini olish borasida profilaktik sanitariya targ'ibot tadbirlarni olib borish, sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirishda innovatsion texnologiyalarni keng tadbiiq etish;
- hamkasblar, o'rta va kichik tibbiy xodimlar bilan muloqotda tibbiy faoliyatning ahloqiy va deontologik jihatlarini amalga oshirishga tayyorligi va amalga

oshirishi;

- intizomiy, ma'muriy, fuqarolik, jinoiy javobgarlikni amalga oshirayotganda tibbiy xatolarning oldini olish bo'yicha o'z faoliyati natijalarini tahlil qilish tayyorligi va amalga oshirishi;
- shaxsiy kompyuter texnologiyalari, turli manbalardan ma'lumot olish, global kompyuter tarmoqlarida ma'lumotlar bilan ishlash imkoniyati va istagi kengayadi;
- kasbiy muammolarni hal qilishda zamonaviy axborot texnologiyalarining imkoniyatlaridan foydalanish;
- tibbiy-ijtimoiy va hamkorlik faoliyatini olib borish, kelishmovchiliklarni hal etish, hamkasabalar, patsiyentlar va ularning yaqinlari bilan to'g'ri muloqot qilish;
- yuklatilgan vazifalarni samarali bajarish uchun ish joyini talab darajasida ta'minlash va o'rnatilgan tartibda tibbiy hujjatlarni yurita olish;
- sog'liqni saqlash tizimidagi yangiliklar, tibbiyot sohasidagi meyoriy hujjatlar va amaliyotning rivojlanishi tendensiyalari va yutuqlari, yangi texnika va texnologiyalari to'g'risida ma'lumotlarga ega bo'ladi;
- turli yoshdagi insonlarning a'zo va tizimlarining anatomik-fiziologik xususiyatlarini;
- zamonaviy tibbiy jihozlarni ishlatish, texnik ishlov berish va ishlatishni tashkil etish vazifalari takomillashadi;
- kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda shifokorgacha birinchi tibbiy yordam ko'rsatish ko'nikmalariga ega bo'ladi;
- kasalliklar asoratlarini oldini olish, insonlarni salomatligini saqlash hamda, uni tiklashda ko'nikmalarga ega bo'ladi;
- kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda va baxtsiz hodisalarda shoshilinch, tez yordam ko'rsatishida qo'llaniladigan zamonaviy tibbiy tekshirish usullarini o'zlashtiradi;
- hamshiralik ishini amalga oshirish va tashkil etishning ilg'or shakllari va usullarini ishlab chiqish, ommalashtirish, tajriba almashish hamda boshqa kasbiy faoliyat turlariga moslashtirish qobiliyatiga ega bo'ladi.

3. DASTUR MAZMUNI.

3. “HAMSHIRALIK ISHI” ixtisoslashtirish kursi 432 kredit o‘quv dasturi rejasi

№	Modul va mavzular nomi	Kredit	Auditoriya mashg‘ulotlari		Attestatsiya
			Nazariy mashg‘ulot	Amaliy mashg‘ulot	
1.0	Kasbiy rivojlantirish moduli	66	38	28	
1.1	Modul: O‘zbekiston Respublikasining tibbiyot sohasidagi davlat siyosati. Tibbiyot sohasida korrupsiyaning oldini olish.	6	6	-	
1.2	Modul: Tibbiyotda raqamli texnologiyalar .	12	4	8	
1.3	Modul:Xorijiy til.	12	4	8	
1.4	Modul:Sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlar va amaldagi me‘yoriy hujjatlar.	6	6	-	
1.5	Modul: Infekcion nazorat	12	8	4	
1.6	Modul: Sterilizatsiyada zamonaviy usullar va texnika xavfsizligi.	6	2	4	
1.7	Modul: Shaxslar o‘rtasidagi muloqat va tibbiy maslahat	6	4	2	
1.8	Modul: Sog‘lom turmush tarzini shakllantirish mezonlari. Jismoniy faollik	6	4	2	
2.0	Mutaxassislik fanlar moduli	360	120	240	
2.1	Modul: Hamshiralik ishi asoslari va tibbiy muolajalar algoritmi	18	6	12	
2.2	Modul: Terapiyada hamshiralik parvarishlash.	60	20	40	
2.3	Modul: Xirurgiyada hamshiralik parvarishlash.	60	20	40	
2.4	Modul: Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik parvarishi.	30	10	20	
2.5	Modul: Pediatriyada hamshiralik parvarishlash.	60	20	40	
2.6	Modul: Yuqumli kasalliklarda hamshiralik parvarishi.	36	12	24	
2.7	Modul: Aholiga patronaj xizmatini ko‘rsatish.	60	20	40	

2.8	Modul: Favqulotda holatlarda aholiga tez tibbiy yordam ko‘rsatish.	36	12	24	
3.0	Attestatsiya	6			6
	Jami:	432	158	268	6

”Hamshiralik ishi “ixtisoslashtirish kursi 432 kredit o‘quv dasturi modullar mazmuni.

1.1.Modul. O‘zbekiston Respublikasining tibbiyot sohasidagi davlat siyosati.Tibbiyot sohasida korrupsiyaning oldini olish. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlis Qonunchilik palatasining Bosh vazir lavozimiga nomzodni ko‘rib chiqish va Vazirlar Mahkamasining yaqin va istiqbolga mo‘ljallangan Harakatlar dasturi muhokamasiga bag‘ishlangan yig‘ilishidagi nutqida belgilab berilgan. Sog‘liqni saqlash tizimidagi dasturlarni samarali va to‘liq amalga oshirishdagiasosiy vazifalar.O‘zbekiston Respublikasining tibbiyot sohasidagi davlat siyosatining asosiy ustuvor yo‘nalishlari. Yangi O‘zbekiston tibbiyoti-yangicha yondashuvlar asosida transformatsiya qilinayotgan tizim.Islohotlar markazida “Inson qadri uchun”degan ezgu tamoyil ustuvor.Yurtimizda aholiga ko‘rsatilayotgan tibbiy xizmatlar sifatini jahon standartlari darajasiga olib chiqish maqsadida halqaro tajribani chuqur o‘rganish va amaliyotga samarali tatbiq etish borasida olib borilayotgan ishlar. Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasida tibbiyotga doir ustuvor yo‘nalishlarning mazmun-mohiyati.“Aholi salomatligi-2030” milliy strategiyasining ustuvor yo‘nalishlari,vazifalari va asosiy indikatorlari. O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida shakllangan milliy qonunchilik tizimi, davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari hamda sog‘liqni saqlash tizimida korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan amaliy chora-tadbirlar. Davlat siyosatining korrupsiyaga qarshi kurashishdagi asosiy yo‘nalishlari. Davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish, davlat xizmatchilarining mas’uliyatini oshirish, raqamlashtirish orqali inson omilini kamaytirish, ochiq ma’lumotlar tizimini rivojlantirish va fuqarolik jamiyati institutlarining rolini kuchaytirish.

1.2.Modul Tibbiyotda raqamli texnologiyalar. Tibbiyot sohasida kompyuter texnologiyalaridan foydalanishdagi nazariy va amaliy bilimlarni egallash, tibbiy statistik ma’lumotlarni to‘g‘ri tahlil qilish, tahlil qilingan natijalardan kelib chiqqan holda kasallikning oldini olish yoki davolash yo‘llarini aniqlash, axborot texnologiyalaridan foydalanish borasida asosiy amaliy ko‘nikmalarga ega bo‘lish. Internet tarmog‘ida ishlash, axborot qidirish va ulardan foydalanish, tibbiyot axborot tizimlari xususiyatlari, ma’lumotlar bazasini tashkil etish, ekspert tizimlari va axborot xavfsizligi asoslarini bilishi kerak. “Tibbiyot informatikasi

asoslari” o‘quv fanini o‘zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida:

- tibbiyot informatikasi asoslari, tushunchalari va tasavvurlarining umumiyligi;
- axborot tushunchalari va turlari. Tibbiyot masalarini yechishda informatikaning o‘rni;

hozirgi zamonda informatikaning o‘rni va roli, ma’lumotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish

1.3. Modul. Xorijiy til. Ingliz tilini o‘qitishning maqsadi va vazifalari Tibbiyot xamshiralari ingliz tilini tanishtirish va tibbiyot soxasiga aloqadorligini tushuntirish xamda shu soxaga oid terminlarni o‘rganish. Ingliz tili alifbosidagi xarflar va asosiy qo‘llaniladigan terminlar. The verb “to be”, “to have” Introducing yourself. Tana a‘zolarining nomlanishi. Tibbiyotda ko‘p uchraydigan kassaliklar, kasallik belgilari xamda tibbiyot mutaxassislarining nomlarini ingliz tilidagi talaffuzini o‘rgatish. Tana a‘zolarining nomlanishi. Tibbiyotda ko‘p uchraydigan kassaliklar, kasallik belgilari xamda tibbiyot mutaxassislarining nomlarini ingliz tilidagi talaffuzini o‘rgatish. Ularni og‘zaki nutqda ishlatilishini amaliy mashqlar yordamida o‘rgatish va qo‘llash. Tibbiyot mutaxassislarining nomlarini ingliz tilidagi talaffuzini o‘rgatish. Ularni og‘zaki nutqda ishlatilishini amaliy mashqlar yordamida o‘rgatish va qo‘llash. Berilgan qo‘llanmalardan foydalangan xolda (At the doctor) mavzularida tinglovchilarni og‘zaki nutqini rivojlantirish

1.4. Modul. Sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlar va amaldagi me‘yoriy hujjatlar. Sog‘liqni saqlash tizimini Davlat dasturlari, sog‘liqni saqlash tizimi islohotlariga oid Prezident Farmonlari va Vazirlar Mahkamasining qarorlari. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash tizimini isloh qilishni asosiy yo‘nalishlari. Birlamchi tibbiy sanitariya yordamini isloh qilish. Onalik va bolalikni muhofaza qilish tizimini milliy modulini yaratish. Shoshilinch tibbiy yordamni samarali va to‘liq tizimini yaratish. Aholiga ixtisoslashtirilgan tibbiy yordamni rivojlantirish. Ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lgan kasalliklarga qarshi kurashish chora-tadbirlarini takomillashtirish. Sog‘liqni saqlash tizimida yangi davr. Tibbiyot kadrlarini tayyorlash tizimini takomillashtirish. Respublikada epidemiologik barqarorlikka erishish va uni ushlab turish. Davlat xususiy - sheriklik va tibbiyot turizmini rivojlantirish borasida islohotlarning mazmun mohiyati. Sog‘liqni saqlash tizimini tashkil etishning yangi modeli va davlat tibbiy sug‘urtasi mexanizmlarini Sirdaryo viloyatida joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida. O‘zbekiston Respublikasi prezidentining qarori. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 noyabrdagi “Sog‘liqni saqlash tizimini tashkil etishning yangi modeli va davlat tibbiy sug‘urtasi mexanizmlari. Sog‘liqni saqlash tizimini tashkil etishning yangi moduli va davlat tibbiy sug‘urtasi mexanizmining huquqiy asoslari. Sog‘liqni saqlash tizimidagi me‘yoriy hujjatlar.

1.5. Modul. Infekcion nazorat. Infeksiya haqida tushuncha. Epidemiologiya asoslari. Infekcion nazorat, maqsad va vazifalari. Shifoxona ichi infeksiyalari profilaktikasi. SanQvaM -0342-17, SanQvaM- 0317-15. Sanitariya epedimologiya

sohasida qo'llaniladigan me'yoriy hujjatlar. Ularning maqsadi, aholi salomatligini saqlash, kasallanishlarning oldini olish, aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi sohasidagi munosabatlarni tartibga solish. Sanitariya qoida va me'yorlari bo'yicha ish olib borish. Tibbiy chiqindilarni yig'ish, saqlash va yo'q qilish. Karantin va o'ta havfli yuqumli kasalliklar haqida umumiy ma'lumotlar. Karantin va o'ta havfli yuqumli kasalliklar guruhiga kiruvchi kasalliklar, ularning profilaktikasi. O'ta havfli yuqumli kasalliklar aniqlanganda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar rejasi. OIV va OITS haqida tushuncha. Avariya holatlar haqida ma'lumot.

Davolash profilaktika muassasalarida yuqumli kasalliklarning oldini olish va kamaytirishga qaratilgan profilaktika hamda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o'tkazish. SanQvaM bo'yicha joriy va mukammal tozalash o'tkazish. Qo'llarga gigienik ishlov berish usullari, texnikasi va qo'llarni yuvish tartibi.

1.6.Modul. Sterilizatsiyada zamonaviy usullar va texnika xavfsizligi.

Sterilizatsiyani olib borish xonalaridagi aseptika va antiseptika tadbirlari, ularning talab darajasida bajarilish tartib va qoidalari. Markazlashtirilgan va markazlashtirilmagan sterilizatsiya bo'limlari turlari. Zamonaviy sterilizatsiya apparatlari va texnika xavfsizligi masalalari. Sterilizatsiyaning sifatini ta'minlovchi tadbirlar, uni tekshirish uchun zarur indikatorlar.

1.7. Modul: Shaxslar o'rtasidagi muloqot va tibbiy maslahat Jamiyat va bemorning salomatligi yo'lida halol mehnat qilish, har qanday sharoitda ham tibbiy yordam ko'rsatish. Bemorga diqqat e'tibor va g'amxo'rlik bilan munosabatda bo'lish va o'zining barcha xatti-harakatlarida yuksak insoniy qoidalarga rioya qilish. Jamoada, individual va turli guruhlarda shaxslararo muloqot madaniyati. Kasbning oliyanob an'alarini saqlash. Zamonaviy tibbiyot amaliyotida sezilarli e'tibor tibbiyot xodimlarining kasbiy ko'nikmalariga, bemorlar bilan ularning gender va madaniy xususiyatlarini hisobga olgan holda muloqot qilish qobiliyatiga qaratilmoqda. Genderning salomatlikka ta'siri. Genderga sezgir tibbiy maslahat va aloqa to'g'risida tushuncha. Ichki madaniyat qoidalari, intizomga rioya qilish. Jamoat mulki tushunchasi va unga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish. Hamjihatlik va kollegiallik tuyg'ulariga rioya qilish. Neytral va xavfsiz muhitni yaratish. Salbiy munosabat va fikrlardan qochish. Tibbiy maslahatni hurmat va e'tibor bilan boshlash. Faol tinglash va empatiya. Tushunarli tildan foydalanish. Tibbiyot xodimining bemor bilan muloqot qilish qobiliyati. Muloqot ko'nikmalarining turlari va ularning bir-biri bilan o'zaro bog'liqligi. Tibbiy maslahatning asosiy tuzilishi va ko'nikmalarining o'zaro bog'liqligi. Tibbiy maslahatni tartiblashtirish. Noverbal tildan foydalanish. O'zaro tushunishga erishish: bemorning holatini inobatga olish. Samarali muloqotning xususiyatlari

1.8.Modul:Sog'lom turmush tarzini shakllantirish mezonlari. Jismoniy faollik. Sog'lom turmush tarzini tashkil etish asoslari.Sog'lom turmush tarzini shakllantirishda maqsadli guruhlar bilan ishlash. Atrof muhit va ekologik omillarning salomatlikka ta'siri, to'g'ri ovqatlanish prinsiplari, kun tartibini

to'g'ri tashkil etish, jismoniy faollik va chiniqishning salomatlikdagi ahamiyati, zararli odatlarning organizmga ta'siri, tibbiy ko'riklarni tashkil etish va aholini jalb etish.

2.1.Modul: Hamshiralik ishi asoslari va tibbiy muolajalar algoritmi Hamshiralik ishi fani maqsad va vazifalari. Hamshiralik jarayoni bosqichlari. Hamshiralik amaliyoti asoslari. Bemorlar parvarishi, hayotiy ko'rsatkichlarni aniqlash va baholash. Qo'lni standart gigiyenik, xirurgik va antiseptik vositalar yordamida zararsizlantirish usullari. Steril qo'lqoplarni kiyish va yechish algoritmi. Tibbiy muolajalar algoritmi. Dori vositalarini ahamiyati, nojo'ya ta'sirlari.Dori vositalarni eritish. Antibiotiklarga sinama qo'yish. Teriostiga, teriorasiga, muskul orasiga, vena ichiga ineksiyalar qilish algoritmi. Dori vositalarini saqlash,tarqatish va qo'llash. Bemorlarni klinik laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash.Vakuum tizimga qon olish. Sistemani infuziyaga tayyorlash va mavjud katetrga ulash algoritmi. Bog'lov materiallari turlari,o'lchamlari va ularni tayyorlash. Tibbiy tahlillar uchun biomateriallar yig'ish.

2.2. Modul: Terapiyada hamshiralik parvarishi.

Nafas olish a'zolari tizimining anatomo-fiziologik xususiyatlari. Bronxit, bronxial astma kasalliklarni kelib chiqishida ekologiya, atrof-muhit, infeksiyaning ta'siri. Kasalliklarning tasnifi, zamonaviy tekshirish, davolash va parvarishlash usullari. Pnevmoniya, plevrit, o'pka sili. Kasalliklarni kelib chiqish sabablari. Kasalliklarni zamonaviy tibbiy asboblarda yordamida tekshirish usullari. Bemorlarda o'pkaning tiriklik sig'imini aniqlash, pikfloumetriyani o'tkazish, ularni rentgenologik tekshiruvlarga tayyorlash. Nafas olish a'zolari kasalliklarda bemor muammolarini aniqlash, ularni erta bartaraf etish chora- tadbirlari. Yuqori va pastki nafas olish a'zolari tizimining kasalliklarida rehabilitatsiya va davolovchi jismoniy tarbiya chora-tadbirlari. Kasalliklarining profilaktikasi. Yurak-qon tomir a'zolari tizimining anatomo-fiziologik xususiyatlari. Ateroskleroz sabablari, belgilari, asoratlari, zamonaviy tekshirish usullari, profilaktikasi. Arterial gipertenziya, kelib chiqish sabablari, belgilari, zamonaviy tekshirish usullari, davolash va parvarishlash. Arterial gipertenziyada bemorni parvarishlash. Gipertonik kriz, belgilari, bemorlarga shiforkorgacha tez tibbiy yordam ko'rsatish. Yurak ishemik kasalliklari kelib chiqish sabablari, kechishi. Miokard infarkti va stenokardiya hurujlarida tez tibbiy yordam ko'satish. Yurak qon – tomir tizimi kasalliklarini zamonaviy tekshirish usullari va ularga bemorlarni tayyorlash. Yurak qon-tomir tizimi kasalliklari asoratlarini oldini olish, rehabilitatsiya va davolovchi jismoniy tarbiya chora-tadbirlari. Ovqat hazm qilish a'zolari tizimining anatomo-fiziologik xususiyatlari. Nutritsiologiya haqida tushuncha. O'tkir va surunkali gastritlar. Kasalliklarni zamonaviy tekshirish, davolash usullari, bemorlarni parvarishlash, kasallikni xuruji va asoratlarini oldini olish, parxez taomlar bilan davolash bo'yicha tavsiyalar berish. Yara kasalliklari, ularning kelib chiqishi, rivojlanishi, belgilari, asoratlari va ularda tez tibbiy yordam berish. Bemorlarni rentgenologik va endoskopik tekshiruvlarga tayyorlash. O'tkir va surunkali enteritlar va kolitlar. Ularning kelib chiqishi, belgilari, hamshira parvarishi.

O'tkir va surunkali jigar kasalliklari. O'tkir gepatit, uning kelib chiqishi belgilari, davolash, parvarishlash va oldini olish. Surunkali gepatit va jigar sirrozi, kelib chiqish sabablari, belgilari, hamshira tashhisi, zamonaviy tekshirish, davolash va parvarishlash usullari. O't qopi, o't yo'llari va oshqozon osti bezi kasalliklari ularning kelib chiqish sabablari, belgilari, zamonaviy tekshirish usullari. Ovqat hazm qilish a'zolari kasalliklarida reabilitatsiya va davolovchi jismoniy tarbiya chora-tadbirlari. Siydik ajratish a'zolari tizimining anatomo-fiziologik xususiyatlari. O'tkir va surunkali glomerulonefrit ularning kelib chiqishi va belgilari. Zamonaviy laborator va instrumental tekshirish usullari. O'tkir va surunkali piyelonefritlar kelib chiqishi, belgilari, parvarishlash. Buyrak tosh kasalligi kelib chiqishi, belgilari. Buyrak sanchig'i xurujida shifokorgacha tez tibbiy yordam. Buyrak va siydik yo'llari kasalliklarida salbiy asoratlari va ularni belgilari, asoratlarni oldini olish. Siydikni laborator tekshirish usullari. Sutkali diurezni aniqlash. Sinamalarni o'tkazish. Buyrak kasalliklarida reabilitatsiya va davolovchi jismoniy tarbiya chora-tadbirlari. Ichki sekretiya bezlari va modda almashinuvi buzilishi kasalliklarida hamshiralik parvarishi. Qalqonsimon bez faoliyati va uning gormonlari fiziologiyasi xaqida ma'lumot. Teriyosikoz kasallikni sabablari va bemor muammolarini aniqlash. Gipoterioz kasalligini sabablari va bemor muammolari aniqlash. Endemik buqoq kasallikni sabablari va bemor muammolari aniqlash. Qandli diabet kasalligi kelib chiqish sabablari, belgilari, bemorlarni parvarishlash, asoratlari va ularni oldini olish. Bemorni zamonaviy laborator va instrumental tekshirish usullariga tayyorlash. Insulin bilan davolash, dozalari, yuborish yo'llari, saqlash qoidalari. Gipoglikemik va giperglikemik komalarda shifokorgacha birinchi tibbiy yordam. Siydikda qand va atsetonni aniqlash usullari. Qandli diabet kasalligida reabilitatsiya, parhez va davolovchi jismoniy tarbiyani ahamiyati. Gematologik kasalliklarda hamshira parvarishi. Anemiya, turlari, kelib chiqishi, belgilari. Anemiyani turli klinik ko'rinishlarini aniqlash, davolash va bemor parvarishi. Gemorragik diatezlar, turlari, kelib chiqishi, rivojlanishi, belgilari, bemorlarni parvarishlash. Qon va qon yaratish a'zolari kasalliklarini zamonaviy laborator tekshirish usullari. Biriktiruvchi to'qima kasalliklarini turlari (revmatizm, revmatoid artrit, podagra, Bexterev kasalligi), kelib chiqish sabablari, bemor muammolarini aniqlash va bemorlarni parvarishlash. Biriktiruvchi to'qima kasalliklarida bemorlarni zamonaviy tekshirish usullariga tayyorlash, bemorlar nogironligini oldini olish va ijtimoiy himoyalash masalalari. Kasalliklarni oldini olish bo'yicha tavsiyalar berish. Biriktiruvchi to'qima kasalliklarida reabilitatsiya va davolovchi jismoniy tarbiya chora-tadbirlari. Miyada qon aylanishi buzilishi kasalliklari. Ishemik va gemorragik insultlar, sabablari, kechishi. Zamonaviy tekshirish, davolash usullari va parvarishlash. Asab tizimi kasalliklarida reabilitatsiya va davolovchi jismoniy tarbiya choralari. Allergik kasalliklar ularning belgilari, bemor muammolari. Allergik kasalliklarini aniqlashni zamonaviy tekshirish usullari. Allergik kasalliklarda parhez bo'yicha bemorlarga tavsiyalar berish. Zaharlanish turlari, zaharlanish turiga qarab klinik belgilari, bemor muammolari va tez tibbiy yordam berish. Zaharlanishlarda parhez bo'yicha bemorlarga tavsiyalar berish.

2.3. Modul: Xirurgiyada hamshiralik parvarishlash.

O'zbekistonda zamonaviy jarrohlikni tashkil qilinishi. Sog'liqni saqlash tizimining amaldagi meyoriy xujjatlari. Aseptika. Sterilizatsiyaning zamonaviy usullari. Xirurgik asbob-uskunalarining turlari. Bog'lov materiallarini tayyorlash va bikslarga joylash usullari. Steril kiyim-bosh, qo'lqoplarni kiyish tartibi. Steril stolni tayyorlash. Operatsion maydonni yuqumsizlantirish. Antiseptika. Antiseptika usullari. Asosiy va zamonaviy antiseptik dori vositalari. Antiseptik moddalarning ta'siri va qo'llanilishi. Jarrohlik kasalliklarini laborator va zamonaviy diagnostik tekshiruvlarga (laborator tekshirish usullari, rentgenografiya, endoskopiya, ultratovushli tekshirish, multiskaner kompyuter tomografiyasi-MSKT, magnit-rezonans tomografiya-MRT) tayyorlash. Operatsiyadan oldingi davr. Bemorlarni rejali va shoshilinch operatsiyalarga tayyorlash xususiyatlari. Og'riq va og'riqsizlantirish haqida tushuncha. Umumiy og'riqsizlantirish. Narkoz turlari va bosqichlari. Mahalliy og'riqsizlantirishdan va uning turlari. Operatsiyadan keyingi davr. Bemorlarni operatsiya xonasidan transportirovka qilish. Operatsiyadan keyin davrda kuzatiladigan asoratlari va ularning oldini olishda hamshiralik parvarishi. Qon ketish turlari. O'tkir qon ketish belgilari. Qon ketishini to'xtatish usullari. Qon ketishida kuzatiladigan asoratlari va ularni oldini olishda hamshiralik parvarishi. Infuziya va transfuziya. Qon quyishga ko'rsatma va moneliklar. Qon guruhi, rezus faktor, qon quyish uchun individual va biologik mosliklarni aniqlash. Qon quyish usullari. Bemorni qon quyishga tayyorlash. Infuziya o'tkazish uchun jihozlar. Periferik venalar kateterizatsiyasini o'tkazish texnikasi. Tayyorlangan infuzion suyuqlikni kateter orqali yuborish. Qon preparatlari va qon o'rnini bosuvchi zamonaviy suyuqliklar. Desmurgi. Bog'lam turlari. Bog'lam qo'yish qoidalari. Tananing turli sohalariga (boshga, bo'yinga, ko'krak va qorin sohasiga, oyoq-qo'llarga, oraliqqa) bintli bog'lamlarni har xil ko'rinishlarda bog'lash. Qattiq bog'lamlarni qo'yish qoidalari. Qattiq bog'lamlarning zamonaviy turlari. Shikastlar haqida tushuncha. Shikastlar tasnifi. Yumshoq to'qima shikastlari. Suyaklar sinishi va chiqishi. Kalla-miya, ko'krak qafasi, umurtqa pog'onasi va chanoq suyaklari shikastlarida birinchi tibbiy yordam ko'rsatish xususiyatlari va hamshiralik parvarishi. Transport immobilizatsiyasi. Bemorlarni tekshirish va davolashning zamonaviy usullari. Jarohatlar haqida tushuncha, turlari, belgilari, davosi. Qoqshol, gazli gangrena, quturish kasalliklarini oldini olish va hamshiralik parvarishi. Kuyish. Sovuq olish. Elektrotravma. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, transportirovka qilish, davolashning zamonaviy usullari, bemorlarni parvarish qilish. Xirurgik infeksiya, tasnifi, tarqalish yo'llari. Yallig'lanishning asosiy mahalliy belgilari. Mahalliy va umumiy xirurgik infeksiyalarning kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, tekshirish, davolashning o'ziga xos xususiyatlari va hamshiralik parvarishi. O'tkir va surunkali xirurgik infeksiyalar. Jarrohlik bo'limlarida shifoxona ichi infeksiyalari profilaktikasi bo'yicha tadbirlar. "O'tkir qorin" sindromining sabablari, klinik belgilari, bemorlarni zamonaviy tekshirish usullari, birinchi tibbiy yordam. Qorin bo'shlig'i a'zolarining ochiq va yopiq shikastlari, klinik belgilari, birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Qorin bo'shlig'i a'zolarining o'tkir yallig'lanish kasalliklarini differensial diagnostikasi,

tekshirish va davolashning zamonaviy usullari. O'tkir ichak tutilishi. Me'da va 12-barmoq ichak yarasining asoratlari. To'g'ri ichak kasalliklarining klinik belgilari, tekshirish usullari. Bemorlarni operatsiyaga tayyorlash va operatsiyadan keyingi davrda hamshiralik parvarishi. Urologik kasalliklarni etiologiyasi, klinik belgilari, shoshilinch yordam ko'rsatish. Qovuq va siydik chiqarish kanalining tug'ma nuqsonlari. Buyraklarning ochiq va yopiq shikastlari. Buyrak o'smalari. Qovuq va prostata bezi kasalliklari. Buyrak-tosh kasalligi. O'tkir siydik tutilishi. Jinsiy olat kasalliklari. Bemorlarni tekshirishning zamonaviy usullari (ultratovushli tekshirish, multiskaner kompyuter tomografiya, rentgenografiya, endoskopiya)ga tayyorlash. O'smalar. Havfli va havfsiz o'smalar haqida tushuncha. Onkologik bemorlarni turli zamonaviy laborator diagnostik tekshiruvlarga tayyorlash: UTT, endoskopik, rentgenologik tekshiruvlar, pozitron-emission tomografiya (PET), magnit-rezonans tomografiya (MRT), sitologik va gistologik tekshiruvlar. Onkologik bemorlarni davolash va parvarish qilish tamoyillari. Kasalxona va ambulatoriya sharoitida oftalmologik yordamni tashkil etilishi. Ko'rish a'zolari va ko'zning qo'shimcha qismlari kasalliklari haqida umumiy tushuncha. Bemorlarni zamonaviy tekshirish usullariga tayyorlash. Ko'z soqqasining mexanik jarohatlari, kimyoviy, termik, elektr ta'siridan kuyishida shoshilinch yordam ko'rsatish. Bemorlarni turli oftalmologik operatsiyalarga tayyorlash. Ko'z kasalliklarida hamshiralik parvarishi. Otorinolarologik kasalliklarining kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, rivojlanishi, ularning organizmning boshqa a'zolari bilan bog'liqligi, asoratlari. Bemorlarni zamonaviy tekshirish va davolash usullari. Burun va yondosh bo'shliqlari kasalliklarini tekshirish va davolash usullari. Burun-halqum, og'iz-halqum, halqum-hiqildoq kasalliklari sabablari, klinik belgilari, tekshirish usullari, zamonaviy dori vositalarini qo'llash usullari. Tashqi, o'rta va ichki quloq kasalliklari, bemorlarni tekshirish usullarida ishlatiladigan zamonaviy asbob-uskunalar, davolash. Halqum va xiqildoq kasalliklarini tekshirishning zamonaviy usullari, bemorlarni davolash. Otorinolarologik kasalliklarining kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, rivojlanishi, asoratlari. Bemorlarni zamonaviy tekshirish va davolashda hamshiralik parvarishi. Burun va yondosh bo'shliqlari kasalliklarini tekshirish va davolash usullari. Burun-halqum, og'iz-halqum, halqum-hiqildoq kasalliklari sabablari, klinik belgilari, tekshirish usullari, zamonaviy dori vositalarini qo'llash usullari va hamshiralik parvarishi. Tashqi, o'rta va ichki quloq kasalliklarini tekshirish usullarida ishlatiladigan zamonaviy asbob-uskunalar, bemorlarni davolash va hamshiralik parvarishini olib borish. Halqum va xiqildoq kasalliklarini tekshirishning zamonaviy usullari, bemorlarni davolashda hamshiralik parvarishini olib borish.

2.4. Modul: Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik parvarishi.

O'zbekiston Respublikasida akusherlik xizmatini rivojlanishi. Perinatal markazlar, tug'ruq komplekslari, oilaviy poliklinika (OP) ish faoliyati va yuritiladigan meyoriy hujjatlari. "Onalik va bolalikni muhofaza qilish"ning qonunchilik asoslari. Reproktiv salomatlik, onalik va bolalikni muhofaza qilish. Reproktiv tizim xususiyatlari. Hayz sikli fiziologiyasi va uni boshqarilishi. Zamonaviy kontratseptiv vositalarining turlari, xususiyatlari,

qo'llanishi va asoratlari, ayol yoshiga qarab kontratsepsiya usullarini tanlashda maslahat olib borish. O'smirlar kontratsepsiyasi xususiyatlari. Homilador ayol va homila fiziologiyasi. Homiladorlik, homiladorlikni I, II, III trimestrda ayol organizmidagi o'zgarishlar. Homiladorlikni aniqlashning zamonaviy usullari. Homiladorlik davrida antenatal kuzatuv, parvarishlash va tibbiy yordam ko'rsatish. Homiladorlikni taxminiy va ishonchli belgilari. Homiladorlik erta diagnostikasi. Homiladorlik muddatini aniqlash usullari. Homiladorlik davri gigiyenasi va ovqatlanishi. Homiladorlik davri depressiyasini aniqlash va yordam berish. Homiladorlik bilan bog'liq kasalliklar. Tug'ruq, tug'ruqni boshlanish sabablari, davrlari, klinikasi. Tug'uvchi ayol va homila holatini baholash. Tug'ruq va tug'ruqdan keyin hamshiralik parvarishi. Chaqaloq holatini Apgar shkalasi bo'yicha baholash. Issiqlik zanjiriga amal qilish. Ona sutini yangi tug'ilgan chaqaloqlar uchun ahamiyati. Yangi tug'ilgan chaqaloqlarni ko'krakka qo'yish. Chilla davridagi psixologik va ijtimoiy o'zgarishlar. Chilla davri septik kasalliklari va xamshiralik parvarishi. Ginekologik bemorlarni tekshirish usullari. Ginekologik kasalliklarining turlari, sabablari va klinik belgilari, asoratlari, tekshirish usullari. Ayollar jinsiy a'zolari yallig'lanish kasalliklarining klassifikatsiyasi, sabablari, klinikasi va bemorlar parvarishi. Profilaktik ko'rikni tashkil qilish, bemorlarni dispanser nazoratiga olish. Sanitariya-oqartuv va gigiyenik ishlarni amalga oshirish. Ginekologik kasalliklar bilan og'rikan bemorlarga xamshiralik parvarishini o'ziga xos xususiyatlari. Hayz sikli buzilishi va klimakterik yoshda ayol organizmidagi o'zgarishlar Klimakterik yoshdagi ayollar parvarishi. Ayollar jinsiy a'zolari xavfsiz va xavfli o'sma kasalliklari, sabablari va tasnifi. O'sma kasalliklarini oldini olishda hamshiralik chora-tadbirlari.

2.5. Modul: Pediatriyada hamshiralik parvarishi.

Sog'liqni saqlash tizimining amaldagi me'yoriy hujjatlari. Sog'lom bolalalarda hamshiralik parvarishi. Ona va bola sog'ligini muhofaza qilish buyicha olib borilayotgan ishlarni samarasini oshirish. Sog'lom va bemor bolalarga hamshiralik parvarishishni tashkil etish. Bolaning o'sishi, jismoniy, psixomotor rivojlanishi monitoringi. Bolalar organizmining yoshiga nisbatan o'zgarishi xususiyatlari. 5yoshgacha bo'lgan bolalarda yirik va mayda motorika rivojlanishining muammolarini aniqlash. Bolaning rivojlanishi uchun rag'batlantiruvchi muhitni tashkil qilish. Muddatida va muddatdan oldin tug'ilgan chaqaloqlarning anatomo-fiziologik xususiyatlari, parvarishlash. 6 oygacha bo'lgan bolalarni istisnosiz ko'krak suti bilan emizish. 6 oydan 5 yoshgacha bo'lgan bolalarni qo'shimcha ovqatlantirish. Nutritsiologiyani bolalar salomatligiga ta'siri. Go'dak va kichik yoshdagi bolalar kasalliklarida hamshiralik parvarishi. Bolalarda nafas olish, qon aylanish, ovqat hazm qilish, buyrak va siydik ajratish, qon va qon yaratish a'zolarining kasalliklari va ularda zamonaviy, malakali hamshiralik parvarishi. . Qandli diabet etiologiyasi, belgilari, diagnostikasi, davosi va hamshiralik parvarishi. Bolalarda uchraydigan yuqumli kasalliklarda hamshiralik parvarishi. Immunoprofilaktikaning mazmuni, maqsadi va turlari. Emlashning (vaksinatsiyaning) ahamiyati. Xavfsiz immunizatsiya uchun tavsiyalar. Bolaga yillik

profilaktik emlash rejasini tuzish. Havotomchi yuli bilan yuqadigan va toshma bilan kechadigan infeksiyon kasalliklari bilan ogʻrigan bemorlarni klinikasini erta aniqlash, differensial diagnostikasi, davosi va hamshiralik parvarishi. Ichak infeksiyasi va virusli gepatitlar kasalliklarida hamshiralik parvarishi. Tugʻma nuqsonlar va irsiy kasalliklarda hamshiralik parvarishi. Tugʻma nuqsonlarga va irsiy kasalliklarga olib keladigan omillarni oʻrganish, erta aniqlash. Tugʻma nuqsonlar va irsiy kasalliklarning antenatal diagnostikaning ahamiyati. Daun kasalligi, fenilketonuriya va tugʻma gipotireoz, moddalar almashinuvining irsiy buzilishida skrining tekshiruvining asosiy maqsadi va vazifalari.

2.6. Modul: Yuqumli kasalliklarda hamshiralik parvarishi.

Yuqumli kasalliklar toʻgʻrisida umumiy maʼlumot. Yuqumli kasalliklarning asosiy xususiyatlari. Yuqumli kasalliklar tasnifi. Yuqumli kasalliklarning tashhisoti. Hayot anamnezi, kasallik anamnezi. Epidemiologik anamnez. Bakteriologik, virusologik, serologik, biologik laborator tekshiruvlar. Laborator tekshiruvlarga material yigʻish. Yuqumli kasalliklar bilan ogʻrigan bemorlarda hamshiralik parvarishi xususiyatlari. Yuqumli kasalliklar shifoxonasi va boʻlimlarining tuzilishi, ish tartibi. Bemorlarni qabul qilish. Zaruriy hujjatlarni rasmiylashtirish. Bemorlarni kasalligi boʻyicha joylashtirish tartibi. Bokslarning tuzilishi. Bemorlarni bokslarga joylashtirish, tashrif buyurish tartibi. Shifoxona ichida tarqaluvchi yuqumli kasalliklarga qarshi kurash tadbirlari. Bemorlarni shifoxonadan chiqarish tartibi. Ichak infeksiyalarida hamshiralik parvarishi. Ichak yuqumli kasalliklari: dizenteriya, botulizm, salmonellyoz, qorin tifi, A va B paratiflar, virusli gepatit A va E kasalliklari etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinik koʻrinishlari, tashxisoti, bemor parvarishi va kasalliklarning oldini olish choralari. Uzoq isitmalayotgan bemorda hamshiralik parvarishi. Nafas yoʻllari yuqumli kasalliklari va parazitlar kasalliklarda hamshiralik parvarishi. Gripp, paragripp, meningokokkli infeksiya kasalliklari etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinik koʻrinishlari, tashhisoti, bemor parvarishi, kasalliklarning oldini olish choralari. Parazitlar kasalliklari: enterobioz, askaridoz, teniarinxoz, gimenolepidoz, exinokokkozlar etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, hamshiralik ishi, kasalliklarning oldini olish chora tadbirlari. Qon infeksiyalari: virusli gepatitlar B, C, D, OIV/OITS infeksiyalari etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinik koʻrinishlari, tashxisoti, bemor parvarishi va kasalliklarning oldini olish choralari. Karantin va oʻta xavfli yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi. Karantin infeksiyalar: oʻlat, vabo, sariq isitma etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, hamshiralik parvarishi va kasalliklarning oldini olish chora tadbirlari. Oʻta xavfli infeksiyalar: gemorragik isitmalar, kuydirgi, quturish kasalliklarida hamshiralik parvarishi. Kasalliklarning etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, bemor parvarishi va kasalliklarning oldini olish chora tadbirlari. Oʻta xavfli infeksiyalardan himoyalash tamoyillari.

2.7. Modul: Aholiga patronaj xizmatini koʻrsatish.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 noyabrdagi “Birlamchi tibbiy-sanitariya yordami mussasalari faoliyatiga mutloqo yangi mexanizmlarni joriy qilish va sogʻliqni saqlash tizimida olib borilayotgan islohotlar samaradorligini yanada

oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6110-son Farmoni, Vazirlar Mahkamasining qarorlari va Sog'liqni Saqlash Vazirligining oxirgi buyruqlarining mazmun mohiyati.

Aholining muayyan kasalliklari bo'yicha davriy skrining tekshiruvlari, takomillashtirilgan tibbiy profilaktika va patronaj xizmati, maqsadli patronaj tizimini olib borish. Aholiga profilaktik va chuqurlashtirilgan tibbiy ko'riklarni tashkil etish. Birlamchi tibbiy sanitariya yordami muassasalarida tibbiyot brigadalarini tashkil etish va ularning vazifalari.

Patronaj xizmatining universal-progressiv modeli. Aholini tibbiy xatlovdan o'tkazish va salomatlik guruhlariga bo'lish va tegishli hujjatlarni rasmiylashtirish. BTSYO muassasalarida onalar va bolalarga universal-progressiv modeli bo'yicha xizmat ko'rsatish. Patronaj hamshiraning kundalik bajaradigan ishlarini tuzish va tashriflarini rejalashtirish. Xonadonga tashrif vaqtida birlamchi baholashni o'tkazish. Eko kartani tuzish. Patronaj xizmatlarining universal modeli bo'yicha tashriflarni rejalashtirish va uyushtirish hisobot shakllari. Oilani individual olib borish bo'yicha hamshiralik jarayoni varaqasini to'ldirish. Bexatar onalik. Reproduktiv salomatlik va uni muhofaza qilishdagi tamoyillar. Homilador ayollar patronaji. Qo'shimcha parvarishga muhtoj ayollar guruhi. Homiladorlikdagi xavfli belgilar. Homiladorlik vaqtida zudlik bilan tibbiy yordamni talab etuvchi belgilar. Homilador ayolning ovqatlanishi. Homilador ayollarni kuzatish va parvarish qilish. Homilador ayolda homiladorlikdagi fiziologik o'zgarishlar. Homiladorlik depressiyasi. Chilla davridagi ayol va chilladagi chakqaloqning hayotiga xavf soluvchi belgilarni aniqlash. Tug'ruqdan keyingi ayollar patronaji. Tug'ruqdan keyingi davrda zudlik bilan tibbiy yordamni talab etuvchi belgilar. Chilla davridagi chaqaloqlar patronaji. Kasallikning bola hayotiga xavf soluvchi belgilari. 0-2oygacha bo'lgan go'daklarda uchraydigan muammolar. Quloq og'rig'i, quloq og'rigini uy sharoitida davolash. Diareya, diareyani uy sharoitida davolash, diareyani oldini olish. Ko'krak suti bilan boqish. Ko'krak suti bilan boqishning afzalliklari. Bolani ko'krakka to'g'ri tutish qoidalari. Noto'g'ri emizish belgilari va oqibatlari. 6 oygacha bo'lgan bolalarni istisnosiz ko'krak suti bilan emizishning muammolarini aniqlash. Qo'shimcha ovqatlantirish va qo'shimcha ovqat berish muddatlari. 6 oylikdan 5 yoshgacha bo'lgan bolalarga tavsiya qilinadigan oziq-ovqat mahsulotlari. "A" vitamini yetishmovchiligi. Yod moddasining ahamiyati. Kamqonlik. O'sish monitoringi. Rivojlanishni baholash. Psixomotor rivojlanish bosqichlari. Bolani o'sishini baholash. Xronologik yoshni aniqlash. Vazni o'lchash. Uzunlik yoki bo'yni o'lchash. Vazn-bo'y indeksini (VBI) aniqlash. Bosh aylanasi o'lchash. Bola hayotining dastlabki uch yilligida miya rivojlanishi. Erta bolalikka yo'naltirilgan sarmoyaning samaradorligi. Bolalar bilan ijobiy munosabatlarning ahamiyati. Ota-onalar o'rtasidagi o'zaro ijobiy munosabatlarning tamoyillari. Bolalar bilan so'zlashish. O'yin kuchi. Bolalar uchun kitob o'qish. Ota-ona va farzand his-tuyg'usi hamda ular orasidagi bog'liqlik. Otalar va otalik: otalar va onalarga ta'sir ko'rsatish. Otalarning farzandlarga ta'sir ko'rsatishi. Oilalarda otalarga yordam berishda patronaj hamshiraning o'rni. Otalarni jalb etish va otalar bilan ishlash borasidagi ilg'or tajribalar. Uy muhitidagi jarohatlar va ularning turlari. Jarohatlanishning oldini olishdagi asosiy tamoyillar. Bolalardagi

to'satdan o'lim sindromi. Bolalarga nisbatan qo'llaniladigan zo'ravonlik va zulmning turlari, unga g'amho'rlik ko'rsatilmaligi muammosini hal qilish. Bolalarga nisbatan qo'llaniladigan zo'ravonlik, ularga g'amho'rlik ko'rsatilmaligi va kambag'allik o'rtasidagi bog'liqlik. Stigma va diskriminatsiyani bartaraf qilish. Steriotiplar, soxta tushunchalar va diskriminatsiya. Nogiron bolalar patronaji. Hamshira xonadondagi ona yoki nogiron bolani parvarishlayotgan oilaning boshqa a'zosi bilan bolaning ahvoli, kasallik huruji kuzatilishning davriyligi, nogiron bolaning shikoyatlari haqida surishtirish ishlarini olib borish va maslahat berish. Emlashning (vaksinatsiyaning) ahamiyati. Profilaktik emlash jadvali. Profilaktik emlashni tashkillashtirish va olib borishda patronaj hamshirasining majburiyatlari. Emlashning muhimligini anglash uchun ota-onalarga asosiy tavsiyalar. Emlash kalendariga asosan bolalarni emlash tartibi. Emlashdan so'ng yuzaga keladigan nojo'ya ta'sirlar. Emlashdan keyingi holatini baholash va nazorat qilish. Sog'lom oilani shakllantirish tamoyilari. Tug'ish yoshdagi ayollarni tibbiy ko'rikka chaqirish. Zamonaviy kontratseptiv vositalardan foydalanish bo'yicha maslahat olib borish. Shifokor qabuliga taklif qilish. Oilaviy shifokor ko'rigidan so'ng mutaxassislar ko'riklaridan o'tkazish. Hamshira oilaga kirganda yosh oila bilan tanishib, ular haqida fiziologik ko'rsatkichlari bo'yicha ma'lumot yig'ishi va oilaviy sharoitni o'rganishi. Yuqumli kasalliklar o'chog'ida mikroblar tarqalishi profilaktikasi. Ko'p qavatli uy atrofi yoki alohida xonadonlar atrofi tozaligini nazorat qilish. Har bitta xonadonning ichki holati; yorug'lik, kengligi, xona harorati. Xonadondagi inson salomatligiga salbiy ta'sir qiluvchi omillarni aniqlash. Parazitar kasalliklar, parazitlar turlari va oldini olish. Qariyalar patronaji. Bemorning umumiy ahvolini, gigiyenik talablarga qay darajada rioya qilayotganligini baholash. Hayotiy muhim ko'rsatkichlarini baholash.. Kasallikka qarab to'g'ri ovqatlanishni tushuntirish. Yotoq yaralarni oldini olish va parvarish qilish. Depressiv holatdagi bemor kuzatuv bo'yicha qarindoshlariga maslahat berish. Palliativ yordam. Og'ir bemorning holatini baholash va ularning ehtiyojlarini aniqlash. Terminal davrdagi qariyalarni parvarishlashni o'rgatish va ularning yaqinlariga ruhiy dalda berish. Shifokor tavsiyasiga ko'ra muolajalarni bajarish. Noinfeksion kasalliklar va ularni turlari. Aholi orasida noinfeksion kasalliklarni oldini olish bo'yicha tavsiyalar berish va hamshiralik parvarishi. "D" nazoratidagi bemorlarni tibbiy ko'rikka chaqirish.

2.8. Modul: Favqulotda holatlarda aholiga tez tibbiy yordam ko'rsatish.

O'zbekiston Respublikasi SSV tomonidan chikarilgan mutaxassislikka oid buyruqlar. Shoshilinch tez yordam markazning maqsad va vazifasi haqida tushuncha. Favqulotda holatlarda aholiga tez tibbiy yordam ko'rsatish va halokatlar haqida asosiy tushunchalar. Favqulotda xolatlar tasnifi, uning turlari, kelib chiqish sabablari, manbalari. Terminal holatlar tasnifi, klinik va biologik o'lim belgilari. O'pka-yurak reanimatsiyasi. Yurak-o'pka reanimatsiyasining umumiy va ixtisoslashtirilgan usullari. Asosiy tadbirlarni "SAB" ketma-ketligi. Reanimatsiya chora tadbirlarini ilgari boshlash. Gipertermiya, nafas yo'llariga yot jism tushganda (nafas qiyinlashuvi) birinchi yordam, Geymlix usulini qo'llash. Cho'kish, kuyish, issiqlik va sovuq urishining klinik belgilari va shoshilinch tez tibbiy yordam ko'rsatish va hamshiralik parvarishini tashkil etish. Qon ketish. Qon ketishining

kelib chiqishiga qarab turlari. Qon oqishini to'xtatish vaqtinchalik va uzil-kesil usullari. Birinchi yordam va hamshiralik parvarishi. Jarohat. Jarohat turlari. Jarohatlanganda birinchi yordam. Suyak sinishi, turlari. Sinishlarda transport immobilizatsiyasi, birinchi yordam va hamshiralik parvarishi. Shok va koma turlari va kelib chiqish sabablari. Anafilaktik shok, Kvinke shishi, eshakemi va komada birinchi yordam tadbirlari va hamshiralik parvarishi. Oziq-ovqat mahsulotlari, alkogoldan zaharlanishning klinik belgilari. Hashoratlar (ari, qovoq ari, chayon, ilon) chaqishining klinik belgilari, shoshilinch tez tibbiy yordam va hamshiralik parvarishi. Epidemiologik jarayon, infeksiyani tarqalishini oldini olish va tez tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish chora-tadbirlari.

4. DASTURNI AMALGA OSHIRISHNING TASHKILY-PEDAGOGIK TA'MINOTI

4.1. Respublika o'rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlari malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirish markazi Shifokorlar ko'chasi-2, 14-uy. Davolash profilaktika muassasalari qoshidagi o'quv bazalari.

Amaliyot bazasi: davolash profilaktika muassasalari qoshidagi o'quv bazalari.

4.2. Mashg'ulotlarni o'tkazish uchun zarur jihozlar ro'yxati:

Modul buyicha dars olib borish uchun nazariy, amaliy va seminar darslar o'tiladigan o'quv auditoriyalari

Multimediali jamlanma: slaydlar to'plami bo'lgan rrt ko'rinishli ma'ruzalar SD diskda ko'rgazma materiallar, ekran videofilmlar.

Klinik amaliy ko'nikmalarni mustahkamlash trening o'quv xonasi mulyaj, fantom v.b jihozlar. Mavzular bo'yicha turli jadvallar, tasviriy ko'rgazma va qo'llanmalar,

4.3. Tavsiya etiladigan adabiyotlar

4.3.1. Qonunchilik va meyoriy-huquqiy hujjatlar:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari.
- 2.O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash Vazirligining buyruq va me'yoriy hujjatlari.

1.3.2 Tavsiya etilgan Adabiyotlar:

Asosiy adabiyotlar:

- 1.O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi. –T.:O'zbekiston, 2016.
- 2.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoyevning "Sud-huquq tizimini yanada isloh qilish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish kafolatlarini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni.
- 3.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoyevning 2016 yil 31 oktabrdagi "Aholini dori-darmon vositalari va tibbiyot buyumlari bilan ta'minlashni yanada yaxshilashga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori;
- 4.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoyevning 2017 yil 5- maydagi O'zbekiston Respublikasida tibbiy ta'lim tizimini yanada islox qilish chora tadbirlari tug'risidagi qarori.
- 5.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyevning 2018 yil 7-dekabrdagi 2019-2025 yillarda O'zbekiston Respublikasining Sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risidagi farmoni.

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyovning 2020-yil 12-noyabrdagi birlamchi tibbiy-sanitariya yordami muassasalari faoliyatiga mutlaqo yangi mexanizmlarni joriy qilish va sog‘liqni saqlash tizimida olib borilayotgan islohotlar samaradorligini yanada oshirish chora –tadbirlari to‘g‘risidagi farmoni.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyevning 2020-yil 12-noyabrdagi Tibbiy profilaktika ishlari samaradorligini yanada oshirish orqali jamoat salomatligini ta‘minlashga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risidagi qarori.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyevning “Ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar samaradorligini oshirish va sohani rivojlantirishni yangi bosqichga ko‘tarish to‘g‘risida”gi Qarori.
9. SH.Mirziyoyev “Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan quramiz” kitobi.– T.: O‘zbekiston, 2017.
10. O‘zbekiston Respublikasining “ Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonuni.2017 yil 3-yanvar.
11. A.A.Abduqodirov, A.G.Xayitov «Axborot texnologiyalari», Toshkent “O‘qituvchi ta‘minoti”, Toshkent Mehnat -2000 yil.
12. A.Axmedov, N.Taylaqov “Informatika”, Toshkent, O‘zbekiston -2002y.
13. A.Sattorov “Informatika va axborot texnologiyalari” Toshkent, O‘qituvchi-2003.
14. T.Xolmatov, N. Taylaqov “Amaliy matematika, dasturlash va kompyuterning dasturiy.
15. Sheraliyev F.A. “Informatika va axborot texnologiyalari” Termiz-2010.
16. Abdurahimova Ingliz Tili (Tibbiyot o‘quvchilari uchun).
17. Gaffarov Ingliz tili grammatikasi.
18. Endlish Matters English-Uzbek English Dictionary, Mac Milan.
19. New Inside OutCeria Jones , Jon Hard , Phillip Kerr , Macmillan A1 - C1.
20. Macmillan English Grammar in Context , Michael Vince , Macmillan dasturiy ta‘minoti”, Toshkent Mehnat -2000 yil.
21. 2011-2018 yillarga rejalashtirilgan «Salomatlik-3» Loyixasi.
22. Vazirlar Maxkmasining 05.03.2011 yildagi 62-sonli O‘zbekiston Respublikasida tuberkulyoz kaslligini kamaytirish bo‘yicha qo‘shimcha 2011-2015 yillarga rejalashtirilgan chora-tadbirlar.
23. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni 2010 yil 7 iyun “Aholi orasida Mikronutriyentn yetishmovchiligi to‘g‘risida”.
24. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni «Bola xuquqlari kafolati to‘g‘risida».
25. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni 2011 yil 5 oktabr “Alkogol va tamaki mahsulotlarini tarqalishi va is‘temolini chegaralash to‘g‘risida”.
26. SanQvaM № 0342/17 - 10 yanvar 2017 yil.
27. “Mejdunarodniye mediko-sanitarniye pravila (2005) vtoroye izdaniye VOZ.
28. “Ebola isitmasi” H.B.Saparov, B.O‘.Rovshanov. Toshkent -2014.
29. “Infektsionniye bolezni s kursom VICH infektsii i epidemiologii”
A.K. Belousova, V.N.Dunayseva Feniks – 2007.
30. “VICH – infeksiya” Pod redaksiyey AN RUz Daminova.T.A Tashkent – 2010.
31. COVID-19 bo‘yicha milliy qo‘llanma. JSST. O‘zbekiston Sog‘liqni saqlash vazirligi. 2020 yil 26 mart.

32. Avtoklavlash va sterilizatsiyalashda texnika xavfsizligi buyicha o'rta tibbiyot xodimlari uchun o'quv-dasturi qo'llanma. -2014y.
33. Avtoklavlash va sterilizatsiyalashdatexnika xavfsizligi buyicha o'rta tibbiyot xodimlari uchun o'quv uslubiy qullanma. Tashkent.2009y.
34. O'zbekiston respublikasi sanitariya qoidalari, meyorlari va gigiyenik normativlari. O'zR SanQvaM № 0365 -19.
35. Tibbiy anjom-asboblar va buyumlarni sterilizatsiya qilish markazlarini loyihalashtirish, qurish va ekspluatatsiya qilish sanitariya qoidalari va meyorlari.
36. Salixodjayeva R.K. "Hamshiralik ishi protokollari" 1-qism, 2-qism 2011y
37. K.S.Inomov "Xamshiralik ishi asoslari".
38. T.Y.Umarova "Xamshiralik ishi".
39. "Salomatlik-2" va "Ayollar va bolalar salomatligini mustaxkamlash" loyixalarini amalga oshirish bo'yicha qo'shma byurosining "Shaxslararo muloqot ko'nikmalari" bo'yicha o'quv seminarining o'quv qo'llanmasi materiallari.
40. Irgashev SH.B. Formirovaniye zdorovogo obraza jizni ili sanitarno prosvetitelnaya rabota. Jurnal «Organizatsiya i upravleniye zdravooxraneniyem № 1 2020g.
41. Irgashev SH.B. Valeologicheskiye prinsipi ratsionalnogo pitaniY. Tashkent 2010.
42. Irgashev SH.B. Sovremenniye napravleniya formirovaniya zdorovogo obraza jizni sredi naseleniY. Tashkent 2008.
43. Irgashev SH.B. «Oiv,oitsoldiniolish (profilaktikasi)» Tashkent 2007.
44. Irgashev SH.B. «Oiv/oitsmuammolarivaprofilaktikasi» Tashkent 2008.
45. Irgashev SH.B., Tursunxodjayeva L.A., Pervichnaya profilaktika narkozavisimosti sredi uchashixsya obrazovatelnix shkol, Uchebnoye – metodicheskoye posobiye dlya uchiteley, Ministerstvo narodnogo obrazovaniya Respubliki Uzbekistan , Tashkent 2006.
46. Irgashev SH.B., Tursunxodjayeva L.A., Pervichnaya profilaktika narkozavisimosti sredi uchashixsya obrazovatelnix shkol, Uchebnoye – metodicheskoye posobiye dlya uchiteley, Ministerstvo zdravooxraneniya Respublike Uzbekistan, Tashkent 2011.
47. Irgashev SH.B., "Meditsinskaya Valeologiya". Toshkent- 2012.
48. Irgashev SH.B., Tursunxodjayeva L.A «Umumta'lim maktablari o'quvchilari o'rtasida giyoxvandlikka qarshi profilaktik tadbirlar». Toshkent – 2006 y.
49. Natsionalnaya programma po borbe protiv tabaka v Respublike Uzbekistan na 2008 – 2012 gg. Tashkent 2007 g.
50. Nikiforova G.S. Psixologiya zdorovY. 2000 god.– « Strategicheskaya programma protivodeystviye rasprostraneniye VICH infektsii v Respublike Uzbekistan na 2007 – 2011 g.g.» Tashkent, 2007.
51. V.YE.Avakov O.V. Churilova A.M. Sharipov "Rukovodstvo po okazaniyu pervoy neotlojnoy dovrachebnoy pomoshi" 2010g.
52. Y.Allayorov Y. Tojiboyev "Favkulodda vaziyatlarda tez tibbiy yordam asoslari".
53. M.F.Ziyayeva Terapiya (Ichki kasalliklar) Toshkent-2014 y; Y.L.Arslonov, T.A.Nazarov, A.A.Bobomurodov Ichki kasalliklar Toshkent-2014y.

- 54.A.G.Gadayev, Karimov M.SH, Axmedov X.S Ichki kasalliklar propedevtikasi. Toshkent-2014 yil.
- 55.G.M.Semenov: “Sovremenniye xirurgiyechskiye instrumenti ”. 2013 g.
- 56.B N Turakulov F.A.Qurbonov “ Xirurgiyada hamshiralik parvarishi” 2019 yil.
- 57.M.Xamidova, Z.Boltayeva. “Ko‘z kasalliklari “Toshkent 2016 yil.
- 58.M.S.Yusupova, G.Y.Nazarova, S.S. Shaimova: “Quloq, tomoq va burun kasalliklari”. Toshkent. “Talqin” nashriyoti. 2009 yil.
- 59.K.L.Shagulyamova. “Pediatriya”. Toshkent, «Ilm ziyo»-2015 god.
- 60.“Aholining sog‘lom ovqatlanishini ta‘minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori. 10.11.2020 yil.
- 61.M.F.Ziyayeva.Z.O.Rizayeva.“Bolalarda hamshiralik parvarishi”.
- 62.“Yuqumli kasalliklar epidemiologiya va parazitologiya” E.I.Musabayev, A.Q.Bayjanov. “ O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” -Toshkent – 2007.
- 63.“Ebola isitmasi” H.B.Saparov, B.O‘.Rovshanov. Toshkent -2014.
- 64.“Onalar hamda bolalarda xavf omillarini aniqlash bo‘yicha yo‘riqnomalar va beriladigan tavsiyalar”. Uslubiy ko‘rsatma. YUNISEF -2020y.
- 65.“Hamshiralik ishi protokollari” Patronaj / oilaviy hamshiralalar uchun uslubiy qo‘llanma.Toshkent 2010 y. 1-2 qism.
66. ”Reproduktiv salomatlik va bexatar onalik” Salomatlik -3”loyixasi o‘quv qo‘llanma.Toshkent 2012y.

4.3.3. Elektron ta‘lim resurslari

www.medi.ru,
 www.medlinks.ru,
 www.medscape.com,
 www.medland.ru,
 www.med-lib.ru,
 www.ksmed.ru/pat/gynecology,
 www.medsan.ru,

5.YAKUNIY ATTESTATSIYA: SINOV (ZACHYOT)

5.1. Yakuniy attestatsiyaga qo‘yiladigan talablar:

Yakuniy attestatsiya O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash Vazirligining 2020 yil 15 iyundagi 160-sonli buyrug‘i 3-ilovasidagi «Tibbiy-sanitariya va farmatsevtika kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish ta‘lim muassasalarida tinglovchilarning kasbiy bilim va ko‘nikmalarini baholash to‘g‘risidagi Nizom» ga asosan o‘tkaziladi.